

Pleonasmes en les oracions de relatiu

JOSEP RUAIX I VINYET

La qüestió dels pleonasmes en les oracions de relatiu és una qüestió poc o mal coneguda des del punt de vista teòric i sovint mal resolta des del punt de vista pràctic. Per això creiem oportú de reprendre, ampliant-ho, el que en diem en el nostre manual *Català complet / 2*, 2ª edició (Ed. Claret, Barcelona 2007), pp. 136-137.

La llengua espontània tendeix a fer pleonasmes en les oracions de relatiu, és a dir, a inserir-hi un pronom feble que representa per segona vegada l'antecedent del pronom relatiu. La sintaxi normativa no admet, en general, tals pleonasmes. Exemples (primer, entre cometes, la forma incorrecta, amb pleonasma, i després, en cursiva, la forma correcta, sense pleonasma):

- 1) «una lliçó que ja la sé de memòria» / *una lliçó **que** ja sé de memòria*
- 2) «aquesta joventut, a la qual li toca d'aixecar el nostre poble» / *aquesta joventut, **a la qual** toca d'aixecar el nostre poble*
- 3) «el principi del qual en provenen tots els mals» / *el principi **del qual** provenen tots els mals*
- 4) «unes coses de les quals ja en parlarem més endavant» / *unes coses **de les quals** ja parlarem més endavant*
- 5) «Ha tornat el mestre, de qui tothom n'estava content» / *Ha tornat el mestre, **de qui** tothom estava content.*
- 6) «la casa on hi viuen els teus cosins» / *la casa **on** viuen els teus cosins*
- 7) «la nostra conducta, en la qual tots hi podeu veure...» / *la nostra conducta, **en la qual** tots podeu veure...*
- 8) «una reunió en què hi participen diverses persones» / *una reunió **en què** participen diverses persones*

És veritat que alguns autors contemporanis toleren aquests tipus de pleonasmes (anomenant-los, per tal d'evitar el terme *pleonasma*, «duplicacions pronominals»). Però, ben mirat, cal distingir:

- a) El pleonasma després del relatiu àton *que* sí que té una certa justificació: el relatiu adquireix un to de conjunció consecutiva, amb la qual cosa sembla que demana un pronom feble (vegeu el primer dels exemples anteriors). Tanmateix, en un estil culte és sens dubte millor de no fer-hi el pleonasma.
- b) Els pleonasmes després dels relatius compostos (*el qual*, *la qual...*), del relatiu personal (*qui*), del relatiu tònic (*què*) i del relatiu adverbial (*on*) no es justifiquen, llevat de les excepcions que veurem més avall, ans són una interferència del relatiu col·loquial¹ –justificat, perquè la forma àtona *que* no indica la funció sintàctica del pronom relatiu, i per això necessita un pronom específic– en els altres relatius. Essent, doncs, una barreja d'estructures i d'estils, han de ser fermament desaconsellats, aquests pleonasmes (o aquestes «duplicacions pronominals»), per la normativa gramatical².

1. Sobre el relatiu col·loquial, vegeu *Català complet / 2*, pp. 129-130.

2. Un cas concret d'aquest pleonasma és la combinació «on hi diu», que alguns admeten perquè consideren que el pronom *hi* s'integra en el verb. En realitat, el verb és *dir* (no *dir-hi*) i s'hi sobreentén un subjecte com *el text*. Així, una frase com «On hi diu A hi ha de dir B» s'ha d'esmenar per *On diu A ha de dir B*. Aquesta darrera forma (sense pleonasma) és la pròpia de la nostra tradició literària i continua ben viva, almenys en el

català central (i l'altra s'ha de considerar, si de cas, dialectal). Per a més detalls, vegeu el nostre manual *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui / 1*, Moià 1994, pp. 67-68, on es podria afegir un exemple del català antic com ara aquest: «E per ço allí on diu *«quorum remiseritis peccata, remittuntur et eis»*, no diu *remittuntur*, mas *remittuntur*» (Sant Vicent Ferrer, *Sermons*, vol. V, Barcelona 1984, p. 231).

Per altra banda, és clar que no hi ha pleonasmes en aquestes frases complexes en què el pronom feble referit a l'antecedent no forma part de l'oració de relatiu sinó d'una altra subordinada. Exemples comentats:

- 1) *Una falta **que**, tot adonant-vos-**en**, no heu volgut esmenar.* Notem que les partícules *que* i *en* tenen el mateix antecedent (*falta*), però formen part d'oracions distintes (la primera, una oració de relatiu; la segona, una oració de gerundi).
- 2) *Aquest mot, **que** apareix en el text d'on crèieu haver-lo tret...* Notem que les partícules *que* i *lo* tenen el mateix antecedent (*mot*), però formen part d'oracions distintes (la primera, una oració de relatiu; la segona, una altra oració de relatiu, introduïda per *d'on*).

Finalment, observem que pot donar-se, en una oració de relatiu, una tematització a l'esquerra³. Si en aquesta tematització a l'esquerra hi ha implicat el pronom feble *en* amb valor partitiu⁴, el pleonasma no sols és justificat sinó obligatori. També és justificat i obligatori quan hi ha implicat el pronom feble *hi*. A més, observem que pot donar-se una tematització a l'esquerra d'una oració de relatiu. Exemples comentats:

- 1) *Els vuit primers contractes, **dels quals** ja se n'han assignat dos, seran per a companyies estrangeres.* Notem que l'ordre lògic (és a dir, sense tematització) seria *dos dels quals ja s'han assignat*; però, de fet, ens interessa de tematitzar el relatiu col·locant-lo a l'esquerra i deixar el numeral per al lloc del rema. Això, doncs, ens obliga a fer-hi el pleonasma, és a dir, a indicar el mateix terme, *contractes*, mitjançant el relatiu, *dels quals*, i mitjançant el pronom feble, *n'*. Notem també que aquest pronom feble té valor partitiu, perquè es refereix a un numeral (*dos*).
- 2) *... assedegats, requerim la font d'aigua viva, **de la qual** els qui **en** beuen ja mai no tindran set ...* Frase amb tematització a l'esquerra i pleonasma que equival a aquesta altra (sense tematització ni pleonasma i, en aquest cas, potser més clara i, per tant, preferible): *... assedegats, requerim la font d'aigua viva, **els qui beuen de la qual** ja mai no tindran set ...* Notem que el pronom feble (*en*) té també valor partitiu, perquè es refereix a un complement directe indeterminat (*aigua viva*).
- 3) *Un bosc **on** qui **hi** entra no en surt.* Frase també amb tematització a l'esquerra i pleonasma que equival a aquesta altra

(sense tematització ni pleonasma): *Un bosc **qui entra en el qual** no en surt.* Notem que, en la variant sense tematització ni pleonasma, hi hem hagut de canviar el relatiu *on* per la variant *en el qual*.

- 4) *Per consegüent, sense el do del talent no podríem estimar d'una manera plena, ja que **on** manca el talent **hi** abunden i regnen la tenebra i la mediocritat, dos exponents d'absència del talent arrelat en l'amor.* En aquest cas, pròpiament, és tota l'oració de relatiu (*on manca el talent*) la que es tematitza a l'esquerra i és represa, en l'oració de la seva dreta, pel pronom feble *hi*. En efecte, l'ordre lògic (del fragment que ens interessa) seria: *ja que la tenebra i la mediocritat abunden on manca el talent*.

Més exemples (comentats breument):

- 1) *De manera que el futur de la política continuarà anant per aquí: continuarà essent una lluita entre els qui tenen i els qui no tenen. I continuarà havent-hi, en aquesta lluita, diversos tipus d'intermediacions, **de les quals en** destacaria dues: la dels qui tenen però els sap greu que molts no tinguin i miren de fer algunes coses per arreglar-ho, i la dels qui, tant si tenen com si no, es posen com a objectiu prioritari lluitar contra la desigualtat.* Ordre lògic (sense tematització ni pleonasma): *dues de les quals destacaria*. Noteu el valor partitiu de *en* (referent al numeral *dues*).
- 2) *Hi ha set intel·ligències distintes, **de les quals** cada persona **en** sol tenir dues o tres desenvolupades i gens o molt poc les altres.* Ordre lògic: *Hi ha set intel·ligències distintes, dues o tres de les quals cada persona sol tenir desenvolupades ...* Noteu el valor partitiu de *en* (referent al numeral *dues o tres*).

3. Sobre les tematitzacions a l'esquerra, vegeu *Català complet / 2*, pp. 24-25.

4. Sobre el pronom *en* partitiu, vegeu *Català complet / 2*, pp. 117-118.

“No tots els meus amics són al Facebook”

Imagina't una xarxa d'amics en què hi hagi els autors més universals de la literatura catalana. I ara imagina't que tothom hi pugui dir la seva. Doncs això és fer-se Amic d'Els Clàssics. Perquè vol dir entrar en un grup d'amics en què, a més de llegir, reflexionar, compartir i, en definitiva, gaudir amb els grans títols clàssics de la literatura catalana, tindràs informació de primera mà sobre novetats editorials i et beneficiaràs de descomptes en la compra de llibres, invitacions a actes socials i promocions especials.

Apunta-t'hi ara entrant a www.elsamicsdelsclassics.cat i t'enduràs un obsequi molt especial: una samarreta dels Amics d'Els Clàssics com la de la imatge.

Amics
d'Els
Clàssics

www.elsamicsdelsclassics.cat

Editorial
Barcino

Fundació
Lluís Carulla

- 3) *Llull usa moltíssim tals adverbis, **dels quals** em limitaré a anotar-ne alguns que per la forma o pel significat difereixen de ...*⁵. Ordre lògic: *alguns dels quals ... em limitaré a anotar*. Ara bé, aquesta construcció sonaria estranya (potser per raons semàntiques) i més aviat es diria: *només alguns dels quals ... anotaré*. Noteu el valor partitiu de *-ne* (referent a l'indefinit *alguns*).
- 4) *El nostre treball és un curtmetratge d'animació amb plastilina, **en el qual** els personatges que **hi** intervenen són dos fongs, o més aviat dos bolets, pertanyents a la família de les amanites muscàries*. Ordre lògic: *els personatges que intervenen en el qual*.
- 5) «En el lèxic lullhià apareixen sovint aquests vocables, **dels quals** citaré només alguns»⁶. Cas d'ultracorrecció (és a dir, hom vol evitar un pleonasma... justificat). Hauria de dir: *dels quals en citaré només alguns*.
- 6) «Els tractats de Ciceró foren objecte de traduccions catalanes, **de les quals** resten una del «De officiis» i dues de les «Paradoxes»»⁷. Un altre cas d'ultracorrecció. Hauria de dir: *de les quals en resten una ... i dues ...*
- 7) «La seva producció poètica es redueix a quatre composicions, **de les quals hem traduït dues**, la segona fragmentàriament» (AA. VV., *Poemes hebraics de jueus catalans (segles XI-XV)*, Barcelona 1976, p. 117). Nou cas d'ultracorrecció. Hauria de dir: *de les quals n'hem traduïdes dues*.
- 8) ... *aquesta poesia, **de la qual** hem traduït, aproximadament, una tercera part* (Ib.). En aquest cas no cal pas dir «de la qual n'hem traduït», perquè el pronom feble *en* (en la seva forma elidida, *n'*) no hi tindria pròpiament valor partitiu, sinó que representaria un complement determinatiu del sintagma nominal *una tercera part* (és a dir, *una tercera part del llibre*). ♦

5. Frase de Fr. de B. Moll citada per J. Solà dins *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*, Barcelona 1994², p. 256.

6. Frase de Fr. de B. Moll citada per J. Solà, *ibídem*.

7. Frase de M. de Riquer citada per J. Solà, *ibídem*.